

Seminaria i konferencje

Sprawozdanie z konferencji „1st Meeting of the Winners of the Bank of Sweden Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel”

W dniach 1–4 września w miejscowości Lindau nad Jeziorem Bodeńskim (Niemcy) odbyło się pierwsze z planowanego cyklu spotkań laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii. Organizowane przez fundację rodziny Bernadotte (spokrewnionej ze szwedzką rodziną królewską) mityngi noblistów chlubią się blisko pięćdziesięcioletnią tradycją, z tym że dotychczas dotyczyły wyłącznie nauk ścisłych — fizyki i chemii. Tym razem obecni byli: prof. Robert W. Fogel (historyk gospodarczy, przedstawiciel ekonomii instytucjonalnej, nagrodzony w roku 1993 wraz z Douglasem Northem; USA); prof. Clive W. J. Granger (ekonometryk, nagrodzony w roku 2003 wraz z Robertem Englem za badania nad kointegracją szeregów czasowych; USA); prof. Daniel L. McFadden (ekonometryk rozwijający modele z dyskretną zmienną wyjaśnianą, nagroda w 2000 r. z Johnem Heckmanem; USA); prof. Robert C. Merton (nagrodzony wraz z Myronem Scholesem w roku 1997 za wyniki w dziedzinie wyceny instrumentów pochodnych; USA); prof. James A. Mirrlees (nagroda w 1996 r. razem z Williamem Vickrey’em za prace nad właściwymi mechanizmami bodźców przy asymetrycznej informacji; Wielka Brytania, a właściwie Szkocja); prof. Robert A. Mundell (nazywany „ojcem euro”, nagrodzony w roku 1999 za analizy związków w między polityką fiskalną, monetarną i kursową, zwłaszcza za rozwój teorii optymalnego obszaru walutowego; USA); dr John F. Nash (współtwórca teorii gier, w tym powszechnie przyjętej teorii rów-

nowagi oraz schematu arbitrażowego w negocjacjach, nagroda w roku 1994 razem z Reinhardem Seltenem i Johnem Harsanyi; USA); prof. dr Reinhard Selten (nagrodzony w 1994 r. za wkład w teorię gier, w tym stworzenie koncepcji równowagi doskonałej dla dynamicznych gier niekooperacyjnych; Niemcy); prof. William F. Sharpe (nagrodzony w 1990 r. razem z Harrym Markowitsem i Mertonem Millerem za rozwój teorii rynków finansowych, w tym stworzenie modelu CAPM; USA); prof. Robert M. Solow (twórca najszerzej znanego modelu wzrostu gospodarczego, nagroda w 1987 r.; USA).

Z drugiej strony, organizatorzy zapewнили możliwość uczestnictwa w zjeździe grupie ponad stu pięćdziesięciu doktorantów i młodych pracowników naukowych w dziedzinie ekonomii wydelegowanych przez uniwersytety i inne instytucje z blisko trzydziestu krajów świata. Choć znaczną większość przybyłych stanowili Niemcy i studenci uczelni amerykańskich, w Lindau znaleźli się też m.in. przedstawiciele naszego Wydziału — dr Olga Kiuiła, dr Michał Greszta i autor niniejszego sprawozdania.

Plan spotkania był bardzo intensywny; wypełniały go przede wszystkim referaty Laureatów, ich spotkania z grupami zainteresowanych studentów oraz dwie dyskusje panelowe. Znalazł się także czas na nieco mniej formalne dyskusje w mniejszym gronie — zarówno pomiędzy młodymi uczestnikami spotkania, jak i z Laureatami.

Większość wystąpień, stosunkowo krótkich i przeznaczonych dla tak szerokiego grona słuchaczy, zajmujących się różnymi wycinkami ekonomii, nie mogła, jak łatwo się domyślić, wchodzić zbyt głęboko w podejmowane w pracy badawczej referentów zagadnienia, ani też obfitować w szczegóły techniczne. Niemniej jednak, w mojej ocenie, przedstawiono

wiele niebanalnych i inspirujących koncepcji.

Prof. Clive Granger w referacie *Evaluating Economic Theories and Models* podkreślał znaczenie oceny *a posteriori* trafności modelu ekonomicznego. W jego opinii jedną z przyczyn względnej słabości ekonomii w porównaniu z naukami ścisłymi jest niewystarczająca weryfikacja jakości dopasowania i walorów predykcyjnych modelu. Prof. Granger wskazywał także, iż w wielu przypadkach prognozy o najmniejszym błędzie może dawać „średnia ważona” z różnych modeli. W dyskusji po referacie pojawiły się pytania o możliwość interpretacji wyników opartych *de facto* na kombinacji różnych założeń i podejść badawczych. W odpowiedzi prof. Granger argumentował, że dana interpretacja czy przedstawiane „stylizowane fakty” mogą być w różnym stopniu przekonujące dla różnych osób, natomiast trafność prognozy opartej na danym modelu jest obiektywną miarą jego wartości.

Prof. Robert Solow przedstawił dwa odrębne referaty. Pierwszy z nich dotyczył problemu pracowników o niskich zarobkach w wysoko rozwiniętych krajach i opisywał projekt badawczy przedsięwzięty w czterech krajach europejskich i USA. Jego wstępne wyniki wskazują, że dają się wyodrębnić dwie przeciwstawne reakcje na rynkową presję — dalsze obniżanie pensji niskopłatnych pracowników („*low-road*” approach) oraz starania o podniesienie produktywności („*high-road*” approach). Oba podejścia obecne są w każdym warunkach gospodarczych i instytucjonalnych, choć w różnych proporcjach. W drugim wystąpieniu prof. Solow przedstawił tekst przygotowany przez prof. Paula Samuelsona (laureata z roku 1970), stanowiący spekulacje na temat alternatywnych decyzji przydzielania Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Warto podkreślić, że autor, jeden z wybitniejszych i bar-

dziej wszechstronnych ekonomistów drugiej połowy dwudziestego wieku, nie miał zbyt wielu zastrzeżeń do faktycznych werdyktów Komitetu Noblowskiego, a raczej proponował dodatkowe kandydatury w tych latach, w których nagrodzono jedynie jednego lub dwu ekonomistów.

Prof. Robert Merton w referacie pt. *How to focus on comparative advantage while efficiently diversifying economic risks: An application of modern financial technology* stwierdził, że nowoczesna technologia finansowa pozwala w dużej mierze przezwyciężyć odwieczny wybór pomiędzy zwiększającą efektywność specjalizacją a podnoszącą bezpieczeństwo dywersyfikacją. Dzięki zestandaryzowanym, powszechnie dostępnym, wymagającym małego wkładu kapitałowego, a więc tanim i bezpiecznym instrumentom finansowym, takim jak swapy, możliwe jest niemal całkowite uniezależnienie struktury ryzyka od przedmiotu faktycznej działalności biznesowej. Prof. Merton podkreślał, że możliwości inżynierii finansowej są obecnie wykorzystane w niewielkim stopniu. O ile duże firmy aktywnie wykorzystują hedging, o tyle w przypadku instytucji publicznych i całych państw możliwość ta pozostaje niewykorzystana. Według wstępnych szacunków opartych na porównaniu wartości oczekiwanej i wariancji stóp zwrotu z inwestycji w różnych rejonach świata, kraje rozwijające się mogłyby, przy utrzymaniu obecnego poziomu ryzyka, zwiększyć przeciętne tempo rozwoju gospodarki nawet o 6 pkt proc. rocznie.

Prof. dr Reinhard Selten przedstawił wyniki badań eksperymentalnych nad strategiami wybieranymi w grach 2×2 , bez strategii zdominowanych, o sumie zerowej i niezerowej. Testowane były trzy koncepcje stabilności: klasyczna równowaga Nasha, *sample 7 equilibrium*, zakładająca, że każdy z uczestników optymalizuje odpowiedź względem 7-ele-

mentowej próbki z rozkładu stacjonarnej strategii, oraz *impulse balance*, w której równoważą się oczekiwane impulsy do zmiany strategii na przeciwną (które, jak się zakłada, są proporcjonalne do wielkości niezrealizowanego dodatkowego zysku), a dodatkowo macierz wypłat jest zmodyfikowana tak, by wziąć pod uwagę dotkliwość osiągnięcia najgorszego wyniku (w sytuacji, gdy każdy gracz może zagwarantować sobie trzeci najlepszy wynik). Ta ostatnia koncepcja dała najlepsze, tj. najbliższe rzeczywistości, przewidywania prawdopodobieństw wyboru poszczególnych strategii (wykorzystano kwadratową funkcję błędu). Uzyskane wyniki dowiodły więc, że faktyczne zachowania odbiegają od maksymalizacji zadanej przez eksperymentatora funkcji użyteczności, a powszechnie niemal przyjęta dla gier statycznych koncepcja stabilności, równowaga Nasha, może słabo przewidywać wybory jednostek, nawet w sytuacjach pełnego konfliktu (gry o sumie zerowej).

Prof. William Fogel przedstawił referat na temat gospodarek wysoko rozwiniętych krajów azjatyckich. Podkreślił, że bezprecedensowy wzrost gospodarczy w Japonii, a potem także m.in. w Korei Południowej, na Tajwanie, w Hongkongu, Singapurze, Indonezji czy Malezji przekroczył znacznie oczekiwania ekonomistów europejskich i amerykańskich, którzy w ciągu minionego półwiecza kilkakrotnie przewidywali jego rychły koniec. Prof. Fogel przedstawił trzy powody, dla których można obecnie oczekiwać, że szybki rozwój wschodniej Azji trwać będzie w ciągu następnego pokolenia. Są to: stale wzrastający współczynnik aktywności zawodowej, podnoszący się poziom wykształcenia oraz liczne udoskonalenia w jakości wytwarzanych produktów, które obecnie nie znajdują należytego odzwierciedlenia w rachunkowości narodowej.

Laureaci zostali także zaproszeni do wzięcia udziału w poprowadzonej przez

prof. Martina Hellwiga dyskusji pt. *Innovation and Invention: Incentives and Impact*. Sformułowanie to okazało się na tyle pojemne, że głosy poszczególnych uczestników dotykały spraw stosunkowo odległych. Prof. Fogel podkreślił znaczenie kolosalnego przełomu, który dokonał się w na przestrzeni ostatnich stu lat w zakresie długości i jakości życia dzięki postępowi w naukach medycznych. Prof. Robert Merton skupił się na bieżącym i przyszłym rozwoju produktów finansowych dla ludności. Twórca Long Term Capital Management zwrócił uwagę, że odpowiedzialność za bardzo złożone decyzje determinujące przyszły dobrobyt gospodarstw domowych powinna być przenoszona na wyspecjalizowane instytucje. W jego opinii w najbliższej przyszłości obserwować będziemy postępującą symplifikację i integrację produktów finansowych. Ta ostatnia może także niekiedy przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z asymetryczną selekcją oraz *moral hazard*. Dobry przykład stanowi tu powiązanie odwrotnej hipoteki (sprzedaży domu w zamian za dożywotnią rentę) z ubezpieczeniem kosztów opieki zdrowotnej. Pozostali dyskutanci odnieśli się szerzej do problemów związanych ze sformułowaniem dostarczającej odpowiednich bodźców do tworzenia i rozpowszechniania innowacji polityki ochrony patentowej. Prof. Mirlees wyraził pogląd, że system panujący obecnie w większości państw rozwiniętych jest dalece niedoskonały. W jego opinii ochrona patentowa jest zbyt rozległa i, przede wszystkim, zbyt długotrwała, co opóźnia dostęp do zdobyczy technicznych i powoduje dublowanie się wysiłków innowatorów. Przykład stanowią setki wydawanych corocznie różnych podręczników podstaw mikroekonomii (choć można przypuszczać, że, niezależnie od czysto rynkowego systemu wynagradzania autorów, istotną ich motywację mogą tu stanowić względy ambicjonalne i chęć autopromocji). Prof. McFad-

den także odniósł się do poruszonego przez prof. Mirleesa problemu *dead-weight loss*, odnotowując jednakże, iż jego przezwyciężenie przez zniesienie czy znaczne ograniczenie systemu ochrony patentowej wymagałoby, dla zachowania bodźca do tworzenia innowacji, silniejszego zaangażowania państwa w finansowanie działań badawczo-rozwojowych. To oznaczałoby jednak konieczność rozwiązania dotkliwego problemu informacyjnego i motywacyjnego: by skłaniać do efektywnej pracy, wynagradzane musiałyby być same wynalazki, a nie badania nad nimi. Problem w tym, że wycenienie

społecznej użyteczności danej innowacji bez wykorzystania rynku (skoro ma być rozpowszechniana po kosztach krańcowych) jest szalenie trudne. Rozsądnym, kompromisowym rozwiązaniem mogłoby w ocenie prof. McFaddena być dopuszczenie do dyskryminacji cenowej i ograniczenie długości ochrony patentowej.

Następne spotkanie noblistów w dziedzinie ekonomii planowane jest wstępnie na lato roku 2006. Informacje na temat mityngów w Lindau znaleźć można na stronie www.lindau-nobel.de.

mgr Michał Krawczyk
(doktorant WNE UW)